

تاریخ و حقوق - ۵

محمد باہری

حقوق جزائی عمومی

کتابساز
نشر نگاه معاصر

فهرست

- مقدمه دکتر علی آزمایش ۷
- درس حقوق جزای عمومی ۹

باب اول: مقدمه

- فصل اول: حقوق جزا و سایر رشته‌های علوم جزایی ۱۱
- فصل دوم: مسائل حقوق جزا و رابطه آنها با مسائل رشته‌های حقوقی ۳۹
- مبحث اول: مسائل حقوق جزا و طبقه‌بندی آنها ۳۹
- مبحث دوم: حقوق جزا و سایر رشته‌های حقوقی ۴۲
- فصل سوم: منابع الهام‌بخش حقوق جزا ۵۰
- فصل چهارم: تحول تاریخی حقوق جزا به طور کلی ۵۴
- فصل پنجم: تحول تاریخی حقوق جزای ایران ۷۵
- مبحث اول: حقوق جزای ایران در دوره قبل از مشروطیت ۷۵
- مبحث دوم: حقوق جزای ایران در دوره بعد از مشروطیت ۸۲
- ضمیمه باب اول: سؤالات ۹۰

باب دوم: عمل مجرمانه

- فصل اول: در تعریف جرم ۹۳
- فصل دوم: عنصر قانونی جرم ۱۰۲
- مبحث اول: سوابق تاریخی اصل «قانونی بودن جرم» و توجیه آن ۱۰۳
- مبحث دوم: قانونگذاری و اصل قانونی بودن جرم ۱۱۲

مبحث سوم: قاضی و اصل قانونی بودن جرم و مجازات ۱۲۵

بند اول: تعیین جرم و مجازات بر طبق قانون ۱۲۵

بند دوم: تفسیر قوانین جزایی ۱۲۷

بند سوم: قلمرو قوانین جزایی در زمان ۱۴۱

بند چهارم: قلمرو قوانین جزایی در مکان ۱۶۶

مبحث چهارم: طبقه‌بندی جرم به لحاظ عنصر قانونی ۱۷۵

ضمیمه باب دوم: شماره ۱ سؤالات ۱۸۴

فصل سوم: عنصر مادی ۱۸۶

مبحث اول: رفتار ضد اجتماعی و اقسام آن ۱۸۷

مبحث دوم: حکم رفتار مجرمانه در مراحل مختلف ۲۰۷

بند اول: شروع به جرم ۲۰۸

بند دوم: جرم عقیم ۲۱۸

بند سوم: جرم محال ۲۲۰

بند چهارم: جرم تام ۲۲۲

مبحث سوم: همکاری در ارتکاب جرم ۲۲۴

بند اول: معاونت در جرم ۲۲۵

بند دوم: شرکت در جرم ۲۳۴

مبحث چهارم: طبقه‌بندی جرایم به لحاظ عنصر مادی ۲۳۷

ضمیمه باب دوم: شماره ۲ سؤالات ۲۴۴

فصل چهارم: عنصر معنوی ۲۴۶

مبحث اول: تقصیر ۲۴۹

بند اول: اراده ۲۵۰

بند دوم: سوء نیت ۲۵۶

بند سوم: خطا ۲۵۸

بند چهارم: داعی ۲۶۵

بند پنجم: اضرار به غیر ۲۷۰

بند ششم: اشتباه ۲۷۱

مبحث دوم: عواملی که در تقصیر مؤثر می‌باشد ۲۷۴

بند اول: جنسیت و مسئولیت جزایی ۲۷۵

بند دوم: سن ۲۷۷

بند سوم: جنون و اختلالات دماغی ۲۹۳

بند چهارم: دفاع مشروع ۳۰۱

بند پنجم: امر آمر قانونی ۳۰۸

بند ششم: رضایت مجنی‌علیه ۳۱۲

بند هفتم: فورس ماژور، اجبار روحی و اضطرار ۳۱۴

الف: فورس ماژور ۳۱۵

ب: اجبار روحی ۳۱۷

ج: اضطرار ۳۱۸

مبحث سوم: طبقه‌بندی جرایم به لحاظ عنصر معنوی ۳۱۹

ضمیمه باب دوم: شماره ۳ سؤالات ۳۲۸

باب سوم: مجازات‌ها

فصل اول: شناسایی مجازات ۳۳۱

مبحث اول: مفهوم مجازات ۳۳۳

مبحث دوم: طبقه‌بندی مجازات‌ها ۳۳۹

بند اول: طبقه‌بندی مجازات‌ها ۳۴۰

بند دوم: مجازات‌های مهم ۳۴۵

فصل دوم: کیفیاتی که در تعیین میزان مجازات مؤثر است ۳۶۱

مبحث اول: جهات تخفیف مجازات ۳۶۵

بند اول: معاذیر قانونی ۳۶۶

بند دوم: کیفیات مخففه ۳۷۴

مبحث دوم: جهات تشدید مجازات ۳۷۹

مبحث سوم: تعدد جرم ۳۸۲

بند اول: تعدد واقعی ۳۸۵

بند دوم: تعدد اعتباری ۳۸۹

مبحث چهارم: تکرار جرم ۳۹۱

بند اول: شرایط تشدید مجازات تکرار جرم ۳۹۵

بند دوم: میزان تشدید مجازات ۳۹۶

مبحث پنجم: جمع علل تشدید و تخفیف مجازات ۳۹۹

فصل سوم: تعلیق، سقوط مجازات و زوال محکومیت جزایی ۴۰۳

مبحث اول: تعلیق مجازات ۴۰۳

بند اول: شرایط تعلیق مجازات ۴۰۵

بند دوم: آثار تعلیق مجازات ۴۰۸

مبحث دوم: آزادی مشروط ۴۰۹

بند اول: آزادی مشروط در شکل اول ۴۱۱

بند دوم: آزادی مشروط در شکل دوم ۴۱۳

مبحث سوم: سقوط مجازات ۴۱۸

بند اول: مرگ محکوم ۴۱۹

بند دوم: مرور زمان مجازات ۴۱۹

بند سوم: بخشودگی ۴۲۳

مبحث چهارم: عفو عمومی ۴۲۵

مبحث پنجم: اعاده حیثیت ۴۲۷

تکمله: اقدامات تأمینی ۴۳۰

ضمیمه باب سوم: سؤالات ۴۴۲

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

آنچه در کشور ما، اکثر مغفول می ماند، تفکیک بین ویژگی های مختلف یک شخصیت است. در کشور ما شخصیت ها یا پاکند و یا ناپاک، یا سفیدند و یا سیاه، یا همه چیزشان خوبست و هیچ عیبی ندارند و یا همه چیزشان بد است و سراپا عینند. تنها اگر می آموختیم در مقام قضاوت نسبت به دیگران - که به نوبه خود امر پسندیده ای نیست - حداقل نکات مثبت و نکات منفی شخصیت، رفتار و... او را بررسی و ذکر می کردیم، در بسیاری از موارد پیشرفت های جدی تری به دست می آوردیم.

دکتر محمد باهری - نویسنده یا تقریرکننده این مجموعه - یکی از این شخصیت هاست که به علت وارد شدن به صحنه های سیاسی یک دوران پر از آشوب سیاسی و زد و خورد فکری ملی گرایان و حکومت گرایان - که این ورود فی حد نفسه توأم با خطاهای اجتماعی نبود ولی بسیاری از آنها که وارد این صحنه شدند متأسفانه دچار خطاهای اجتماعی گاه سنگین نیز شدند - از چشم روشنفکران افتاد، تا حدی که مقام و اعتبار علمی او نیز نادیده گرفته شد و به بوته فراموشی رفت.

در عین حال، حق آن است که گفته شود این استاد بی بدیل حقوق، که مفاهیم حقوقی را بدرستی آموخته و درک کرده بود و نسبت به آنها صاحب تفکر بود، وقتی حسب ارجاع دانشکده حقوق و علوم سیاسی و اقتصادی دانشگاه تهران به تدریس درس حقوق کیفری عمومی مأمور گردید، با روشن بینی خاصی،

مفاهیم اساسی و قواعد کلی مربوط به این شعبه درسی را که تا آن زمان صحیحاً ارائه نگردیده بود، تنظیم و تدوین کرد و با روشنی کامل و بیان سنجیده به دانش‌پژوهان دانشکده ارائه نمود.

پس از چند بار تدریس این قواعد، با همت دانشجویان و تحت نظر آن مرحوم مجموعه حاضر فراهم آمد و اغراق نیست اگر گفته شود از زمان اولین انتشار آن تا حال حاضر کتاب دیگری در زمینه حقوق کیفری ارائه نشده است که مؤلف و خود کتاب واجد ویژگی‌های پیش‌گفته باشند.

کتاب حاضر به طرح قواعد عمومی و نه مصداقی پرداخته است. مطالب را در نهایت صلابت و در عین حال ایجاز بیان کرده و گرفتار اطناب‌های مخمل ناشی از ورود در جزئیاتی که صرفاً بر پایه مصادیق خاص قابل ارائه بوده، نشده است. مطالب لازم در رابطه با قواعد عمومی مطرح شده و از ذکر زوایدی که تنها ذهن دانش‌پژوهان را مغشوش می‌کند پرهیز شده است. مؤلف به این نکته اساسی توجه داشته که در قلمرو حقوق کیفری مستقیماً حقوق و آزادی‌های فردی مورد لطمه قرار می‌گیرند و لذا باید از هرگونه زیاده‌گویی و ورود در حواشی غیر ضروری، که اثری جز توسعه یافتن این قلمرو ندارند، احتراز و اجتناب نمود.

از آنجا که این کتاب بر پایه قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴ تدوین شده و پس از گذشت قریب به نود سال از عمر آن قانون، هنوز عبارات و احکام آن زینت‌بخش متون جدید قانونی کشور می‌شوند، و جز در رابطه با مباحثی همانند حدود، قصاص و دیات، در سایر موارد گزیری از مراجعه به همان متن قوی، محکم و منسجم نیست، لذا ملاحظه می‌شود که علاقه‌مندان به ورود در عمق مفاهیم کیفری همچنان به این کتاب مراجعه می‌کنند.

به همین دلیل، نشر نگاه معاصر بر آن شد تا با اخذ مجوزهای لازم، چاپ جدید و ویراستاری شده‌ای از این کتاب را - که چاپ یا چاپ‌های قبلی آن دارای اغلاط تأییدی زیادی بودند - در برنامه کاری خود قرار دهد. امید است شکل و محتوای کتاب حاضر، راهنمای مناسبی در جهت آموختن قواعد عمومی حقوق کیفری در عین رعایت موازین ادبی، برای دانش‌پژوهان باشد.

علی آزمایش

درس حقوق جزای عمومی

درس حقوق جزای عمومی مشتمل بر یک باب مختص مقدمه است که ضمن آن کلیاتی برای شناختن حقوق جزا بیان می‌شود. در باب دوم از حقیقت جرم و عناصر تشکیل‌دهنده آن بحث خواهد شد. باب سوم مختص مجازات و مسائل مربوط بدان است.